

FRA FREMMEDE TIDSSKRIFTER.

HVAD SKAL DER BLIVE AF »VOGELWARTE« HELGOLAND?

Af Dr. H. WEIGOLD, Helgoland.

(Ornithol. Monatsschr. Nr. 1 1910).

Oversat af P. JESPERSEN.

Naar man mellem Videnskabsmænd i Udlandet taler om Helgoland, saa forbinder man dermed sikkert Forestillingen »Vogelwarte Helgoland«. Hvorfor? Jo, de to Ord er Titlen paa en Bog, som i den engelske Udgave har gjort Navnet Helgoland berømt mellem alle Zoologer over den ganske Jord. Denne den gamle Gâtkes Bog fortæller os om næsten utrolige Ting, om et Fugletræk og om Sjældenheder, som man andetsteds endnu aldrig har set! Den skildrer denne lille Klippeø netop som »Vogelwarte«, som et Sted, hvor man kan iagttage Fugleverdenens mægtigste Masseudfoldelse og samtidig de sjældneste og mest fremmedartede Gæster fra fjerne Zoner! Og det klinger saa æventyrligt at man næsten daarligt kunde tro det, hvis ikke de paalideligste Beviser blev givet paa de næsten 500 Sider og hvis man ikke endnu den Dag i Dag i et Museum kunde se de fremmede Gæster.

Hvorfor er Helgoland nu saa egnet til et »Vogelwarte«? Det er let at sige og dog vanskeligt at forstaa; thi endnu den Dag i Dag ved vi ikke helt Grundene dertil. I Hovedsagen er det tre Punkter: Beliggenheden, Øens ringe Størrelse og Fyrtaarnet. Lad os tænke os Øen, hvorledes den med sine 50 Meter høje Klippevægge rager i Vejret i den vidtstrakte Nordsø, saa langt ude paa Havet, at man ikke mere kan se de nærmest liggende Kysters lave Land. Som en knejsende mørk Blok er den synlig overordentlig langt borte, i Modsætning til Kystens flade Bred. En Fugl, der flyver om over Nordsøen eller kommer fra rum Sø ind i den tyske Bugt, vil saaledes i alle Tilfælde se Helgoland som første Land og sætte Kursen i den Retning. Gør vore Søfolk og Fiskere ikke ogsaa ofte noget lignende? de sejler netop først til Helgoland som det sikreste og tydeligste Sømærke. At Helgoland i Virkeligheden ved sin fremskudte Beliggenhed paa en vis Maade indfanger alle Landfugle, der — frivilligt eller ufrivilligt — befinder sig over den sydøstlige Del af Nordsøen, fremgaar af nogle ganske mærkelige Tilfælde, som ikke kan forklares paa anden Maade, end ved at Fuglene er undsluppet fra hjemvendende Amerikadampere; der er nemlig her paa Helgoland bleven dræbt to nordamerikanske Risfugle og en sydamerikansk Kostær, som dog vel næppe — i det mindste ikke den sidste — kan tænkes at være fløjet over det mægtige Ocean, især da begge Arter hyppigt bliver indført.

Men ved et stort Antal næsten ligesaa fremmede Gæster, nordamerikanske og øst- eller centralasiatiske Fugle svigter denne Forklaring fuldstændig, fordi de aldrig eller næsten aldrig forekommer i Handelen og umuligt kan være undsluppet Fangenskabet i saa

stort Antal, som de her mange Gange er forekommet til stor Overraskelse for Ornithologerne. Disse Fugle er nu for en stor Del en Specialitet for Helgoland og har just bidraget til at gøre Øen berømt. Paa Fastlandet har de næsten aldrig vist sig, men her delvis regelmæssigt. Der maa altsaa virkelig gaa visse Trækveje over Helgoland. Det er jo intet Under for Arter, som vandrer Øst—Vest og omvendt og ikke skyr det aabne Hav; thi Helgoland er netop det eneste Land, som byder Fuglene Hvil paa Vejen fra Jylland til England. Det gælder ikke alene for de sjældne siberiske Fugle, men ogsaa for Arter som Kragerne, der regelmæssigt Aar efter Aar drager denne Vej. Stadig væk er det netop dette Punkt, altsaa Spørgsmaalet, om der virkelig gaar Trækveje over Helgoland, der endnu vil give Forskeren meget Arbejde. Men det, der først rigtig gør Helgolands fortrinlige Beliggenhed betydningsfuld, er Øens ringe Størrelse. Hvis vi antog, at hine Helgolands sjældne, i det fjerne Siberien hjemmehørende, Gæster drog over Fastlandet ad bestemte Trækveje, saa vilde de der spredes; men her kan de det ikke. De vilde der skjule sig i Kornet, i Krat og Skov; alt det kan de ikke gøre her. Hvad enten de vil eller ej, maa de her ligesom paa en Præsenterbakke stille sig til Skue for Iagttageren, hvis de overhead vil holde Hvil. Thi Helgoland er saa lille, at man i en Time kan afsøge hver Fodsbred og saa bar, at en Lærke næppe kunde skjule sig saaledes, at man ikke kunde finde den. De faa Haver med deres Smaakrat kan heller ikke skjule, tværtimod, just der samler alt sig og præsenterer sig særlig godt. Saadanne Forhold er netop enestaende og findes ingen andre Steder. Helgoland er saaledes en lille Plet Jord, der ligesom en Magnet udøver en hemmelighedsfuld Tiltrækningskraft paa alle Fugle og bringer dem ogsaa saaledes til Iagttagelse, som intet andet Sted — forudsat, at en kyndig Iagttager er tilstede. Deraf kommer det, at Gätke paa denne lille Plet Jord med i det højeste 0,35 □ km. ubebygget Fladerum kunde paavise flere Fuglearter end alle øvrige Ornithologer i hele Tyskland.

Til alt dette kommer desuden, at der paa Helgoland — nu snart i et Aarti — har virket et af Verdens lysstærkeste Fyrtaarne, hvis tre, rastløs drejende, Straaler behersker en meget stor Del af Nordsøen. Naar om Natten Vinden pludseligt bliver ugunstig, eller mørke Regnskyr gør Himlen fuldstændig mørk, saa begynder Fyrtaarnets magiske Kraft at virke. Tusinder og atter Tusinder, ja vel Millioner af vandrende Trækfugle kommer bort fra deres Trækretning, som — hvem ved hvor? — overskræmer Havet og viser sig her til Iagttagelse: overvældende Timer for Naturvennen! Endnu kender man ikke Sammenhængen mellem de meteorologiske Tildragelser og Tilstedeværelsen af et saadant Massetræk paa Helgoland, fordi endnu ingen har haft Tid og Midler til at gøre Studier, der vel er vanskelige, men just fra dette Sted love godt Resultat. Gätke har i 50 Aar af sit Liv samlet et enestaende, mægtigt, positivt Materiale, men hans Iagttagelser er — for at tale med Lederen af den kongelige Ungar-

ske Ornithologiske Central, Otto Hermanns Ord: — endnu den Dag i Dag ikke videnskabeligt bearbejdet. Vel har Gätke i sin Bog fremsat hine Slutninger, som han uden videre langvarig videnskabelig Undersøgelse drog ud fra den umiddelbare Iagttagelse, men saa smukt han har lagt alt til Rette for sig, og saa bestikkende det end klinger, saa lyder Videnskabens Dom over denne Del af hans Arbejde dog tildels »noget naiv«. Meget deraf er rigtigt, men meget ogsaa i vore Dage paavist som forkert, uden at man dog har kunnet sætte noget bedre i dets Sted. Der mangler paa dette Punkt netop fornyet objektiv Iagttagelse paa dette samme Sted, paa Helgoland.

Hvorledes viser nu egentlig Fugletrækket paa Helgoland sig? Ganske anderledes end paa noget andet godt Iagttagessted, som f. Eks. »Vogelwarte« Rossitten paa den kuriske Nehrung. Der drager Aar efter Aar tilnærmelsesvis det samme Antal Arter og Individuer over, her derimod viser det ene Aar Mængder, der ikke kan takseres, — Helgolænderen taler da om »Milliarder« — det næste kun et saa ringe Antal, at aabenbart kun en ganske lille Brøddel af Trækfugle bliver bemærket her, medens i første Tilfælde øjensynlig den hele Mængde af nordiske Fugle synlig passerer her. Fuglenes Optræden er saaledes her højst uregelmæssig. Det afhænger netop i høj Grad af Vejret; og det synes netop at være pludselige Uvejr eller overhovedet stærke Forandringer i Atmosfæren i en Periode med gunstig Trækvind, der paa Helgoland fremkalder hine berømte og berygtede store Fugledage — ofte er det kun Timer. Andre Arter kommer jo regelmæssig her, men ligeledes i den strengeste Afhængighed af Vejret. Og det er netop et af de vigtigste Punkter ved Vurderingen af Helgoland som »Vogelwarte«. Intet andet Sted kan man vel saa skarpt og præcist kontrollere Aarsag og Virkning som her; intet andet Sted lader Fugletrækkets Afhængighed af de enkelte meteorologiske Faktorer sig studere saa nøjagtigt som her. Det er jo ikke alene Vinden, som kommer i Betragtning, nej ogsaa Lufttryk, Skymængde, Fugtighed, Sigbarhed, alt Ting, som er af den samme Vigtighed, og som aldrig paa Fastlandet eller selv ved Kysten staar i saa nøje Sammenhæng med Fugletrækkets Tilsynkomst som her. Det er jo ogsaa saa selvfølgeligt, at det næppe behøver videre Forklaring. Hvad der altid mest imponerer den, der besøger Helgoland, og hvad der faar ham til at blive maalløs er, mere end Fuglenes ubeskrivelige Mængder, deres forunderlig pludselige Opdukken og Forsvinden i den stille Nat. Hvis saadanne Tildragelser gik for sig paa Fastlandet, vilde de spredt over uendelige Flader blive ubemærket, her sørger den mægtige Forræder, Fyrtaarnet, for, at ingen Fugl ubemærket passerer forbi, heller ikke i den mørke Nat, fordi netop alt bliver trængt sammen paa en minimal Flade.

Derfor har de uendelig møjsommelige og af den Grund sjældent længe gennemførte Forsøg paa Fastlandet med at udforske Forholdet mellem Fugletræk og Vejrlig jo ogsaa stadig maattet lade sig nøje

med ret beskedne Fremskridt. Ganske anderledes her! Allerede Gätkes flygtige Forsøg paa at udgrunde Sammenhængen mellem Fugletræk og Vejret har vist, hvad her var at udrette, hvis man havde Lejlighed til at forarbejde det ypperlige Materiale, som de moderne meteorologiske Iagttagelsesnet i vore Dage frembringer, med Henblik paa Fugletrækket paa Helgoland. Det vilde være en mægtig Opgave; men den vilde give forbausende Resultater.

Men bliver der da overhovedet endnu iagttaget saa mange Fugle paa Helgoland, som tidligere, paa Gätkes Tid? Et vanskeligt Spørgsmaal! Mange Helgolændere mener, at der endnu passerer ligesaa mange Fugle som tidligere, men Flertallet er overbevist om det modsatte. Begge Parter har Ret. Ganske vist er det samlede Antal af de Nord og Øst for Helgoland ynglende Fugle, altsaa de, der kommer i Betragtning, naar der er Tale om Helgoland, sikkert ikke formindsket i synlig Grad, og under de samme Vilkaar vil vel ligesaa mange komme indenfor Helgolands Tryllekreds som tidligere; men betegner vi hver Time, som en Fugl her faar til Iagttagelse, som en Iagttagelsesenhed, kan vi være sikre paa, at man — Antallet af Individuer uførtalt — dog næppe opnaar en Tiendedel saa mange Iagttagelsesenheder som i Halvfjerdserne. Hvad Grunden dertil er, vil næste Afsnit fortælle. Der er vel ikke nogen Tvivl om, at »Sjældenhederne« paa Helgoland forekommer sjældnere og sjældnere: utallige Fugle, der tidligere holdt Hvil her mange Timer, ja hele Dagen, forbliver her nu kun et Par Minutter eller drager videre uden at gøre Ophold.

Det er derfor intet Under, at Iagttagelserne er blevet overordentlig vanskeliggjort mod tidligere, og fra Aar til Aar vil de stadig blive vanskeligere. Det er det mest triste Kapitel, ved Studiet af hvilket man bliver smerteligt berørt. Idyllen Helgoland er forsvundet for længst; i vore Dage kan man bedre tale om Helgoland som et Turiststed og en Fæstning. Har man som Ornitholog studeret Gätkes Bog med dens fængslende Skildringer og kommer over paa vore Dages Helgoland, ja saa kan intet skildre den sønderknusende Skuffelse, der bemægtiger sig en. En Sammenligning mellem den svundne Tid og nu vil forklare det.

Helgoland er overordentlig lille, $\frac{1}{2}$ □ km. Deraf indtog paa Gätkes Tid — fra Begyndelsen af Fyrrerne — Bebyggelsen paa Højlandet ikke mere end en Fjerdedel. Lavlandet var ogsaa dengang fuldstændig bebygget. Men oppe strakte der sig bag den beboede Plads en stor, vid, aaben Flade: den egentlige Klippe. Klippeblokken var endnu paa den Tid, da Tyskland tog den i Besiddelse, fuldstændig fri, bestod for det meste af Græsland med Græsgange til Faar, var tildels ogsaa beplantet med Grøntsager og Kartofler. Bopladsens Rand mod det frie Land var indhyllt i Grønt; der strakte sig et Bælte af udadtil fritliggende Haver, af hvilke nu kun to har Betydning, og af hvis Ejere en Ornitholog paa Helgoland er fuldstændig afhængig. Hvem der kun kender Helgoland i Nutidens Skikkelse og ser et Fotografi af Landskabet om Fyrtaarnet fra 1890, genkender sikkert ikke

Stedet; thi det samme Land, der dengang strakte sig vidt og aabent ud, det er nu bebygget, for største Delen med Kaserne og andre Tjenestebygninger, som nu allerede er rykket frem til Øens Midte. Og videre udefter er Halvdelen af det endnu ubebyggede Omraade indgærdet som Statsjord og berøvet al Naturlighed ved alle Slags Militæranlæg. Dertil kommer desuden Vagthuse, Skur og Barakker, lagt lige midt i det sidste Stykke frie Land og ved Nordspidsen en Restauration; hele Vejen rundt, ligesom midt igennem, er en brolagt Vej. Klippens smukke Fremspring er omhyggeligt ved Beton og Murflader beskyttet mod Forvitring — saaledes er det nuværende Højland. Af den ikke saa smukke Sydspids er der snart ikke mere tilbage; thi kun nogle Tusind Kvadratmeter er endnu frie Marker; Resten, en for Helgoland mægtig Flade, vil i den nærmeste Tid forsvinde bag et mere end mandshøjt Plankeværk. Og dog var Sydspidsen engang næsten det bedste Iagttagelsessted. Til alt det øvrige tænke man sig dernæst en veritabel Jernbane med pustende Lokomotiver, Tog, som slæber Jord og Mursten frem og tilbage, Træstabler, Jern-, Murstens- og Sandhobe, hvor hen man vender sig; italienske Arbejdsfolk gravende fra den tidlige Morgenstund, manøvrerende Matrosafdelinger eller endog stor Øvelsesskydning af Artilleriet. Det er Helgoland i Nutiden!

Og i gamle Dage? Slet intet af alt dette eksisterede da! Et stort frit Landskab paa Sydspidsen og frem for alt paa den nordlige Del indbød de Fugle til Hvile, der trak hen over Øen. Det eneste, der afbrød Fladen var henved 20 kunstige Drosselbuske, i hvilke Droslerne, der vilde søge Beskyttelse, styrtede sig for uden Larm eller Ophævelser at blive fanget. Fremmede sky Fugle, som den centralasiatiske Piber (*Anthus Richardi*) eller den afrikanske Digesmutte (*Saxicola deserti*) slog sig ned, fordi de havde Plads om sig til at flygte i rette Tid, som just Steppens og Ørkenens Børn vil have, store, frie Strækninger. Brokfugle og Pommerantsfugle satte sig i Mængde til Hvile om Morgenen. Alt havde Rum, Plads til at slaa sig ned og ogsaa til at undvige. Hvis nu virkelig en af hine sky »Sjældenheder« i vore Dage sætter sig paa en af de endnu frie Pladser, vil den utvivlsomt inden 10 Minutter være jaget op, finder ingen anden tilfredsstillende aaben Plads og drager skyndsomst bort fra dette utiltalende Sted, i det højeste endnu engang aflæggende Besøg i Klitterne. Engang fordelte de faa Jægere og Fuglefængere sig paa hele Klippen; nu, hvor de er blevet formeret til mere end det femdobbelte, har de kun en Tredjedel af Øen og træder næsten paa hinanden deroppe saa at, naar dertil endnu kommer Arbejderne og Militæret, ingen lidt sky Fugl alene paa Grund af Menneskevrmlen kan opholde sig der længere end en Time. En Mængde Arter besøger overhovedet ikke Helgoland mere, d. v. s. de slaar sig ikke længere ned der, f. Eks. alle Ferskvandsfugle, som Klirer og Ferskvandsænder. De forsvinder med de eneste Lokalteter som paa Helgoland kunde lokke dem, de tre »Sapskuhlen« d. v. s. Ferskvandspytter.

Men ikke alene Højlandet er berøvet al sin Naturlighed, nej,

ogsaa Klippens mægtige, barske Skønhed, som den engang viste sig paa Vestsiden, er allerede tildels tilintetgjort og vil i Løbet af kortere Tid næsten være ganske ødelagt. Man har allerede plomberet Bugterne, som Brændingens Raseri og Vejrets Ugunst har brudt ud af Klippen, med beskyttende Mure for at standse det videre Forfald ved naturlig Opdyngning af en Skraaning. Ved saadanne Skraaninger gaar naturligvis alle de romantiske, vilde og maleriske Klippepartier tabt. Men ikke nok dermed, allerede til næste Aar skal paabegyndes Bygningen af en uhyre Parallelmur i en Afstand af 20 Meter fra Klippens Fod, et Foretagende, som vil sluge mange Millioner, men — ligeledes ved en stor Skraaning — skal redde Øen for Aarhundreder. Naturligvis bliver saa den enestaaende, imponerende Vestside til en Grushob. Den berømte »Lomvieklippe« kommer derved i stor Fare, et mægtigt Naturmonument af uvurderlig Værdi, et Stykke højnordisk Fugleliv i vort Fædreland. Hvis Muren blev gennemført i samme Afstand under »Lomvieklippen«, vilde dette storlaaede Naturmindesmærke med et Slag være tilintetgjort; thi de unge, ikke flyvefærdige Fugle vilde ved Nedstyrningen — i Stedet for uden Fare at dale ned i Vandet — knuses mod Klippen. Dog er der sikker Udsigt til, at Lederne af Byggeforetagendet vil gøre deres bedste; de haaber, at Lomviekolonien ikke skal blive udsat for Fare. Hvis Arbejdet bliver foretaget, efter at Lomvierne i Slutningen af Juli er trukket bort, er der al Sandsynlighed for at bevare denne Skat for Helgoland. Ved denne Lejlighed er ogsaa fra mange Naturvenner udtalt Ønsket om, at den saakaldte store Lomviejagt enten bliver ganske afskaffet, eller dog først bliver saa sent ansat, at ingen hjælpeløse Unger for Fremtiden bliver prigsivet Døden paa Grund af Sult. Det bedste vilde være, at overhovedet al Skydning paa Lomvierne indenfor en vis Afstand fra Klippen blev forbudt. Udenfor kan man saa — udenfor Fredningstiden — skyde saa meget, man har Lyst til!

Om Forandringen af den vestlige Kyst vil blive meget skadelig for Fuglelivet, lader sig endnu ikke sige. Sikkert vil hele Klippefodens karakteristiske Natur, Dyreliv og Plantevækst, som den ingen andre Steder i Verden optræder, blive stærkt forandret og tildels uigenkaldelig tilintetgjort, og et Felt for de interessanteste Studier vil blive forringet for Videnskaben, ja, maaske endog fuldstændig forsvinde før den endnu er blevet tilstrækkeligt bearbejdet. At der til Gengæld bliver skabt nye og i sin Art ligesaa interessante Livsbetingelser, vedkommer ikke denne Sag og har ikke Interesse for Ornithologerne. Thi utvivlsomt vil ogsaa Vestsidens Specialiteter indenfor Fugleverdenen forsvinde. Hverken Muddersnæppens muntre Piben, Svaleklirens herlige Fløjte-toner eller Hvidklirens melodiske Stemme vil da genlyde i de skumle Huler og Kløfter, som til den Tid vil være begravet under Grus.

Med Kæmpeskridt drager Tilintetgørelsen af Helgolands Natur fremad. Allerede er to af de for Ornithologien vigtigste Egne, i Forhold til Øen mægtige Strækninger, gaaet tabt. Stadig bliver der

bygget mere og mere, saa at Jorden her allerede har en fabelagtig Værdi.

Sammenligner man paa et Kort de frie Strækninger paa Gätkes Tid og nu, viser det sig, at i vore Dage (nøjagtigt beregnet) Halvdelen endnu er frit Land. Men enhver Kender vil straks ved første Øjekast se, at en fuld Tredjedel deraf er smalle Strimler eller ligger mellem Husene, saa at man som Ornitholog næsten altid med raske Skridt kan gaa over det; thi fraset nogle almindelige Arter er der aldrig noget at finde. Af Resten taber en stor Del i denne Henseende sin Værdi derved, at det er gennemskaaret af Veje og overhovedet opviser altfor livlig Færdsel («Østlandet»). Vil man beregne den Rest, der praktisk talt kan komme i Betragtning, maa man lægge en neutral »død« Zone om hver Bygning, hvert Gærde og hver Vej, som enhver nogenlunde sky Fugl respekterer.

Men Billedet vilde blive ufuldstændigt og give et ganske forkert Begreb, hvis man ikke kender Befolkningens Livsforhold og Virksomhed i disse Omgivelser. Paa Gätkes Tid talte Befolkningen noget over 2000 Hoveder (1851: 2180 Mennesker); da fandtes der ingen Besætning, og fremmede Arbejdere kendte man heller endnu næppe. Nu bor der paa det lille Terræn mindst 2750 Mennesker, og dertil kommer, at Besætningen i en nær Fremtid bliver vældig forøget. Man kan tænke sig, hvorledes det ser ud, naar disse Tropper holder Øvelser paa Højlandet. Havnebygningsforetagender og de øvrige Statsanlæg har trukket et stort Tal af Bygmestre, Teknikere og italienske Arbejdere hid, og det er langt fra Helgolænderne mere, der giver Helgoland sit Præg. Alle disse Mennesker gaar selvfølgelig ud at spadserere eller færdes i det fri — for slet ikke at tale om Menneskevrmlen i Sæsonen. Overalt bliver der gravet og rodet, arbejdet og sviret.

Engang tilhørte Helgoland udenfor Sæsonen Helgolænderne, som her førte et idyllisk Liv. Endnu var Badelivet ikke saa stærkt, Helgolænderne maatte endnu arbejde. Fiske- og Hummerfangst var et Hovederhverv, medens den Fremmede nu ganske skaffer Befolkningen Opholdet, og Hummerfangst mere er en Tilgift. I hine Tider fandtes en Flok Jægere og Fuglefængere, tildels samtidig Fugleudstoppere, som næsten dannede et Laug og ved Jagten tjente en stor Del af deres Brød, men frem for alt sørgede for en fornuftig Jagthusholdning. Gätke har foreviget disse enestaende Skikkelser frem for alt de tre Brødre Aeuckens. De var saa at sige fødte Ornithologer; som Fugleskytter og Fuglefængere havde de lige fra deres Barndom lært Fugleverdenen at kende. Deres utroligt skarpe Øje og den indgaaende Interesse for deres Fag havde gjort dem til udmærkede Fuglekendere, som søgte deres Lige i skarp Iagttagelsesevne. Utalte Tusinder af Fugle passerede gennem deres Hænder, saa at den mindste Afvigelse i Fjerdragten ikke mere undgik deres Blik. Der havde Gätke let Spil. Saadanne Folk behøvede han slet ikke først at interessere for Sagen, han behøvede kun at sikre sig deres Hjælp. Da han havde bosat sig paa Helgoland og saaledes blev betragtet som Helgolænder, skabtes der

snart en Venskabsforbindelse, der gjorde et intensivt Samarbejde muligt. Da Jagtlove paa den Tid ikke kendtes, blev der ogsaa nedlagt og fanget Smaafulge i Tusindvis. Men havde man paa samme Tid saadanne Mængder foran sig, var det for de gamle Fuglefængere med de skarpt øvede Øjne et let Arbejde at udvælge de ogsaa kun ganske lidt afvigende Eksemplarer. Og Gätke gjorde det mest mulige for systematisk at oplære sine Folk. I fortroligt Samvær paa lange Vinteraftener snakkede han med sine Medhjælpere og gjorde dem ved Hjælp af sine Bøger særlig opmærksom paa alle de Arter, som muligvis engang kunde berøre Helgoland. Og da Gätke trods ringe Midler dog altid havde en Drikkeskilling, ja efter Omstændighederne endog et Guldstykke parat til den, der bragte ham noget paafaldende, saa blev der da ogsaa bragt ham alt. Man var endnu beskeden, ikke forvænt og frem for alt selv interesseret i Sagen.

Hvorledes er det da nu? At nogen i vore Dage kunde leve af Fuglefangst og Jagt er ganske udelukket, dertil gives der altfor ringe Lejlighed. Desuden er Jagtloven jo indført, saa ingen Fugl, mindre end Drossel, kan skydes eller fanges, eller i det mindste maa blive det! Fuglejagten er saaledes blevet en Sport. Hvad skal Helgolænderen ogsaa stille op med de mange Penge, han har faaet af de Fremmede, og hvorledes skal han frem for alt slaa Tiden ihjel om »Vinteren« (d. v. s. udenfor Sæsonen)? Thi medens en Del af Helgolænderne nu tager Del i eller arbejder i Befæstningens Tjeneste paa Højlandet, er det for en anden og rigtignok en stor Del, ikke mere nødvendigt at arbejde. Saa bliver et Jagtkort købt for 25 Mark, og — naar der kun er Gnist af Haab om at faa Fingre i en Sneppe, ja endog kun en Drossel — Bøssen taget med paa Spadseretur den hele udslagne Dag, eller man staar med ladt Bøsse mellem Baadene paa Stranden eller ved Hushjørnet. Der kommer dog maaske en Sneppe! Men er der virkelig engang noget paa Færde, nemlig hvis der er Fugletræk, saa foregaar en støjende Jagt. Det futter og knalder værre end i en Fægtning; enhver Sangdrossel, der viser sig i den dobbelte Skudvidde, bliver der skudt efter tre Gange, indtil den falder, efter enhver Krage fem Gange, efter enhver Sneppe ti Gange. Men skudt bliver den. Af de Snekper, der kommer hertil, slipper ikke 10 % levende væk igen. Helgolænderne er ingenlunde slette Skytter. De gamle Fuglejægere paa Gätkes Tid og ogsaa nogle af Nutidens var og er sande Mesterskytter, som vel næppe noget andet Sted bliver overtruffet. De skyder med Sikkerhed i mørk Skumring de lavt hen over Jorden strygende Snekper midt i Menneskevrirnen. Men da der nu gives over 50 Indehavere af Jagtkort (paa højt regnet 0,2 □ Klm. Jagtterræn!) saa er der derimellem netop ogsaa en Masse unge og uerfarne Skytter, som giver Ild paa den mest afsindige Afstand. Thi enhver vil skyde. Men da der ofte er færre Drosler end Jægere, bliver der afskudt tre eller flere Skud efter hver Drossel. Enhver er glad, naar han faar et Maaltid sammenskrabet. Hvis én virkelig engang skulde have noget usædvan-

ligt men ikke altfor paafaldende mellem sit Bytte, ja saa mangler tre Fjerdedel af »Jægerne« det nødvendige Kendskab. Men har han virkelig fundet noget mærkeligt mellem sit Bytte, saa forlanger han ofte af Museets Ledelse de mest utrolige Priser derfor. »Staten har jo nok« tænker enhver. Hvis den forlangte Pris ikke bliver udbetalt, indfinder der sig ofte nok en naiv Badegæst, hvem man for en latterlig høj Pris kan prakke »Sjældenheden« paa. Eller ogsaa bliver Fuglen — af Stivsindethed — hellere plukket og spist end solgt for en fornuftig Pris. Men Følgen for Museet er i alle Tilfælde den, at Manden aldrig indleverer noget senere. Der gives jo ogsaa Præparatorer paa Øen, som man kan spille ud imod Museet, hvis Omstændighederne kræver det, skønt man netop maa rose disse Folk for en anstændig Optræden. Det er her som overalt: Omgangen med Fremmede har fordærvet mange af Befolkningen og gjort dem havesyge. For at være retfærdig, maa man naturligvis ikke slaa dem alle i Hartkorn. Endnu findes der en Del dygtige Jægere og Fuglekendere, hvem det er en Glæde at understøtte Videnskaben, som kender den virkelige Værdi af deres Bytte, og med hvilke man altsaa endnu kan arbejde sammen med Glæde. Skade kun, at disse Mænd næsten ikke mere har Lejlighed dertil.

Iøvrigt skal det ikke glemmes, at Øvrighederne, Militærforvaltningen og den kongelige biologiske Anstalt har gjort meget mod de om sig gribende Ulemper. Kun har der med den bedste Villie ikke været meget at udrette. Saaledes er det meget anerkendelsesværdigt, at Kommandantskabet har forbudt Skydning og Fangst paa det sømilitære Territorium for i det mindste paa dette Omraade at skaffe Fuglene Ro, selv om det ikke er meget egnet dertil. Følgen er imidlertid blevet den, at Jægerne trænger sig endnu mere sammen paa det øvrige Terræn. Ogsaa Civilforvaltningen sørger nu for streng Overholdelse af Jagtbestemmelserne og har fra 1910 forhøjet Prisen paa Jagtkort til 40 Mark, en Forholdsregel, som ikke noksom kan anerkendes, men hvis Følger man maa afvente. En Drager sagde endog: »Ja, selv om »Kortet« bliver tre Gange saa dyrt, saa køber jeg mig dog alligevel et!« Det vilde heller intet skade, hvis ogsaa den natlige Fuglefangst var knyttet til Besiddelsen af et Jagtkort. — Og for Bevaringen af »Lomvieklippen« er alle Institutioner, med den biologiske Anstalt i Spidsen, i skøn Endrægtighed og ikke uden Virkning traadt i Skranken.

Tidligere maa Helgoland virkelig have været beboet af lutter, om end ikke lærde, Ornithologer. Endnu i vor Tid er Kendskaben til Fuglene og Interessen derfor saa udbredt, som man ingen andre Steder i Verden vil træffe den. Men det er dog intet mere imod tidligere. Allerede kan man næsten ikke længere forlade sig paa hver tiende, naar det kun angaar halvvejs usædvanlige Arter. Der er nu ikke mere Lejlighed der som før, og man er ikke mere som tidligere henvist til Fiske- og Fuglefangst. Desuden finder man nu langt fra den Understøttelse, som man fandt i tidligere Tider. Gätker

behøvede sandelig slet ikke at gaa ud af Stuen for at skrive Beretninger, som alligevel var paalidelige. Nu maa en Ornitholog paa Helgoland selv gøre Hovedarbejdet. Han maa i det mindste tre Gange om Dagen afsøge Øen; thi Fuglene har som sagt ikke saa meget Ro her mere, at man kan gøre Regning paa ved en Tur om Dagen at støde paa alle de mere sky Fugle, som overhovedet paa den Dag har slaaet sig ned paa Øen. Der hører virkelig Held til, at være der netop paa den Tid, da saadan en *Anthus Richardi* f. Eks. har slaaet sig ned for nogle faa Minutter. Thi da er den sikkert allerede jaget op af Arbejdere, Spadserende eller, som det oftest sker, af »Jægere«. Men er den først engang skræmmet op, finder den vel næppe endnu en anden lille Plads, som synes den tilstrækkelig sikker, og saa tager den til Klitten eller trækker straks bort. Ingen Ro hverken Dag eller Nat! det er netop Nutidens Motto.

Klitten synes saaledes endnu at være det bedste Sted, og den er det da ogsaa i Virkeligheden. Men den er meget, meget lille, saa at en eneste Jæger kan bortjage alle mere sky Fugle i Løbet af en Timestid. I Sæsonen kommer den saa godt som slet ikke i Betragtning, da den indtil Kl. 4^{1/2} om Eftmd. vrimler af Badegæster, og da efter den Tid Fremmede, der ofte aldrig før har haft fat paa et Gevær, forsøger deres Jægerlykke paa enkelte Ryler eller Præstekraver. Desuagtet kan virkelige Sjældenheder ogsaa nu snarest overlistes mellem Klitterne.

Naar der er Træk, bliver der nu skudt lige fra den tidligste Dæmring, medens man tidligere holdt strengt paa, at lade Flertallet af Fuglene roligt sætte sig, før man ved fuldt Dagslys først rigtig begyndte Jagten. Nu kan det være saaledes, at det i den tidlige Morgendæmring vrimler med Snepper og Drosler — naar det er blevet ordentligt lyst, er der paa Grund af Kvalderiet næsten intet mere tilbage; eller, hvis der er nogle, er de utrolig sky ogsaa selv om det er Arter uden Interesse, som Stære eller de i Begyndelsen saa fortrolige Snespurve. Man har saaledes slet ingen Lejlighed mere til at gennemmønstre f. Eks. et større Antal Drosler for at undersøge om der ikke maaske mellem dem skulde findes en *Turdus Swainsoni* eller en *iliacus Coburni*.

Men endnu vedbliver den natlige Fuglefangst med Blændlygte og Kætscher. Tidligere blev der derved fanget alt, som det blot kunde betale sig at plukke. Nu maa der kun fanges mere jagtbare Fugle, altsaa hovedsagelig Drosler og Snepper. Ganske vist smager den paa denne Maade tilvejebragte Drosselsuppe ofte i forbausende Grad af Lærke og Stær, som jo ogsaa ofte nok bliver fundne døde, men man drister sig dog ikke mere til at gaa i Lag med andre Smaafugle. Tværtimod, i vor Tid siger Helgolænderen, naar han ser en Ornitholog skyde paa en Bjergirisk eller Graasidsken — hvad enten det nu er Hykleri eller maaske den ved Forbudet genvakte Kærlighed til Fugleverdenen? —: »Det er en Skam at skyde saadanne smaa Væsner!« Tidligere havde enhver Knøs sit Pusterør eller

Slangebøsse og nedskød hver eneste Smaafugl. Og mellem de mange paa den Maade erhvervede Fugle fandtes netop da hine berømte Sjældenheder, som endnu den Dag i Dag, om end falmende, pryder Nordsømuseet. Paa den Maade faar man altsaa slet ingen Smaafugle mere. Kilden, hvorfra Gätkes verdensberømte Sjældenheder stammer, er udtørret. Nu maa man selv møjsommeligt søge efter »Sjældenhederne«. Møjsommeligt er virkelig ikke for meget sagt! Lad os som Eksempel tage den gule Vipstjert: Sky ved den megen Færdsel, stryger en Flok af disse smukke Fugle om, næsten stadig i Luften. Da man nu ikke i Flugten selv med den bedste Vilje kan skjældne de vanskelige Kendetegn paa de enkelte Vipstjertarter, løber man i timevis om efter de omkringflyvende Fugle; endelig sætter de sig, man har lykkeligt sneget sig saa langt frem, at man med Kikkerten kan skjælne Tegningen paa Hovedet hos de enkelte Fugle. Endelig finder man mellem Flokken en *borealis* eller endog en *campestris*; man vil skyde; da kommer der netop en Arbejder eller Matros og hortjager, maaske med Vilje, Fuglene. Har man virkelig endelig glædestraalende nedlagt et saadant sjældent Eksempel, saa kan man muligvis endda høre en Badegæst mumle: »Sikken en geme Søndagsjæger! Skyder saadan nogle smaa Skabninger! Der er jo knap en Mundfuld paa dem!« — Det er Ornithologens Arbejde paa Nutidens Helgoland!

Hvad betyder nu alt dette for Fugletræksforskningen? Helgoland mister for hvert Aar, der gaar, mere og mere af sin begunstigede Stilling, som gjorde det saa uendelig værdifuldt for Forskning af Fugletræk. Denne Tilbagegang er ikke til at standse ved nogen som helst Forholdsregel; thi hvad der her drager Jorden bort under Videnskabens Fødder er for største Delen praktisk-nationale Anliggender. Helgolænderen har kun altfor meget Ret, naar han siger: »Der vil ikke gaa ti Aar hen, før en Fuglekonge ikke kan slaa sig ned paa Helgoland.« Egentlig gælder dette Eksempel allerede nu. Derfor er hvert Aar tabt, der ikke bliver udnyttet paa det kraftigste til, hvad der endnu kan blive gjort til Udforskning af det mægtige Træk paa dette Europas bedst beliggende Sted. Endnu vil der kunne udrettes meget her, men hvert Aar medfører et nyt uerstatteligt Tab af Lejlighed. Hvis man ogsaa lader de sidste Aar gaa hen uden at tage fat, saa vil Bebrejdelser og Anger over den tabte Tid og Lejlighed aldrig kunne skaffe den tilbage. Og her er der absolut intet at oprette. Et Naturmindesmærke er for det meste allerede tilintetgjort, naar man med Skræk bliver opmærksom derpaa. Lad derfor Videnskaben i det mindste redde saa meget som muligt til Erkendelse af Sandheden, før det fuldstændig er for silde!

Men hvad kunde der nu her være at gøre, hvilke Opgaver skulde man først se at løse? Naturligvis er det første — som overalt det uundværlige Grundlag — Anskaffelse af paalide-

ligt Iagttagelsesmateriale. Flere Gange hver eneste Dag maa saa vidt muligt hvert Punkt af Øen kontrolleres. Kun af et fuldstændigt Stof kan man drage paalidelige Slutninger. Ved Mangler i denne Henseende kan Billedet kun blive galt, ja for det meste bliver der slet intet Billede. Det ser man af næsten alle de hittidige Forsøg paa at udforske Fugletrækket. En Forsker maa saaledes stille hele sin Tid, under særlige Omstændigheder ogsaa sin Nattero, fuldstændig til Disposition. Da han nu kun i ringe Grad kan regne paa Hjælp fra Beboernes Side, maa han ogsaa selv med Iver arbejde med den praktiske Del af Ornithologien d. v. s. Fuglejagt og Fuglefangst, ligesom han selv maa føre Kontrol med de Fugle, der flyver mod Fyret. Under saadanne Omstændigheder vil han fuldstændig kunne udnytte de gunstige Forhold, som ligger i den vidunderlige Sammentrængthed og kan være sikker paa, at faa et saa fuldstændigt, nøjagtigt Billede af Fugletrækket, som der ingen andre Steder, heller ikke ved Rossitten, kan opnaas. Thi selv om enhver Helgolænder langt fra mere er Ornitholog, kan man dog være sikker paa, at 20 Øjne vaager for en, naar man engang, bøjet over Bøgerne, forsømmer noget. Man kan trøstigt sige: naar man kan vie hele sin Tid til Sagen, kan saa godt som intet her undgaa en, i det mindste hvad der angaar Land- og Strandfugle. Og hvad paafaldende der endnu forekommer af de større Fugle, bliver ogsaa endnu den Dag i Dag med Sikkerhed nedlagt. Det er stedse en vanskelig Sag at kontrollere Fuglene, der opholder sig ude paa det aabne Hav. En stor Del af Befolkningen paa Helgoland ligger næsten daglig paa Vandet, og sjældent mangler Bøssen i Baaden. Man kan saaledes efter Fiskernes og deres Folks Beretninger gøre sig et godt Begreb om det aabne Havs Fugleliv. Naturligvis tager man ogsaa selv derud, saa ofte Iagttagelserne paa Land tillader det.

Nu vil man sige, at efter denne pessimistiske Skildring kan der dog ikke være ret meget Arbejde at udrette. Men for at forstaa det rigtigt, maa man stadig huske paa Helgolands særlige Egenommeligheder. Det er allerede bleven sagt, at Fuglene endnu kommer til Helgoland i massevis, men at de er meget vanskeligere at iagttage. Det betyder straks mere Arbejde end tidligere. Klagerne angik først og fremmest hine 200 eller flere sjældnere Arter, hvis tidligere Forekomst har gjort Helgoland saa berømt. Af dem vil man trods den mest anstrengende Virksomhed nu kun kunne paavise saa faa, at en Retfærdiggørelse og en Begrundelse af disse ringere Resultater gøres nødvendig overfor Videnskaben. Af de øvrige 200 Arter kan den største Del endnu paavises her, og en Mængde Arter kan endnu den Dag i Dag i givne Tilfælde optræde i utrolig Mængde. Man kan blot tænke paa Arter som Digesmutter, Rødstjarter, Løvsangere, Fluesnappere, Fuglekonger, Bog- og Kvækerfinker, Sidskener Stære og flere andre. Naar disse Fugle engang af et Uvejr er blevet forslaaet til Helgoland, er det dem ogsaa næsten fuldstændig ligegyldigt, hvordan Helgoland ser ud; de slaar sig just

ned, fordi de paa Grund af særlige Omstændigheder er blevet tvunget dertil. Der er jo en hel Række af Arter, der er meget beskedne i deres Fordringer, som i mange Aar vil byde Ornithologien interessant Lejlighed til Arbejde. Og om Fyrtaarnet vil det da ogsaa om Natten stadig vrimle, selv om der ikke findes en Kvadratmeter frit Land paa Helgoland mere. Følgende vil saaledes være at paavise og at begrunde: at ifølge Tilintetgørelsen af Helgolands Natur vil der nu med ulige større Arbejde kun kunne opnaas ulige ringere Resultater, end paa Gätkes Tid. Men da det fra Aar til Aar bliver slettere, skulde i det mindste en Videnskabsmand kunne ofre hele sin Arbejdskraft og Tid paa endnu at redde, hvad der er at redde for vor Indsigt i Fugletrækkets store Gaade.

Et relativt fuldkomment Iagttagelsesmateriale er meget værd, men man maa aldrig, aldrig glemme, at det ikke skal være Endemaålet, men blot Grundlaget for Arbejdet. Nu først skal det egentlige Studium begynde, den blotte Registrering nytter endnu ikke meget, naar Bearbejdelsen ikke følger efter. Og der kniber det jo altid. Bind, ja endog hele Biblioteker, indeholder intet andet end saadant registreret Materiale, som endnu stadig venter paa Bearbejdelse. Derfor maa Hovedopgaven for en Ornitholog paa Helgoland være først at sammenligne alt meteorologisk Iagttagelsesmateriale paa Helgoland med sit ornithologiske. Da Helgoland er en meteorologisk Station af 2den Klasse, og der ogsaa fra Marinesignalstationen bliver anstillet Iagttagelser, som staar til Disposition, saa er der intet til Hinder — det skulde da være at ønske en Udvidelse og oftere Gentagelse af Iagttagelserne, særlig ogsaa om Natten, allerbedst ved selvregistrerende Instrumenter. Helgoland vilde iøvrigt være egnet til at besidde en første Klasses meteorologisk Station. Kan man saa desuden skaffe sig alle meteorologiske Iagttagelser, der er blevet anstillet saavel mod Nordøst som Sydvest, — og det kan ikke være umuligt, — skulde det dog gaa underligt til, hvis man ikke skulde kunne faa noget nøjere at vide om Fugletrækkets Afhængighed af Vejrets forskellige Faktorer. Det vilde være at løfte det Slør, der er udbredt over Fugletrækkets Hemmelighed et godt Stykke; ja det vilde overhovedet være det højeste, den eksakte Forskning vil kunne frembringe. Derud over er Hypotesernes Rige. —

Selvfølgelig skulde der hvert Aar offentliggøres en udførlig Beretning om Fugletrækket. Men ikke alene det fremskaffede Materiale skulde forarbejdes, ogsaa en Mængde Optegnelser, som foreligger siden Gätkes Død, saavel som de interessante Forekomster fra den Tid, som de i Museet opstillede Eksemplarer indestaar for, skulde offentliggøres og derved gøres tilgængelig for Videnskaben. Det vilde ogsaa være i højeste Grad ønskeligt, naar Tiden og de meteorologiske Grundlag dertil fandtes, videnskabeligt at bearbejde Gätkes for Størstedelen overordentlig nøjagtig førte Dagbøger.

Som bekendt kom Gätke til ganske mærkværdige Anskuelser,

hvad angaar Fugletrækkets Højde og Hurtighed, og er af den Grund stødt paa stærk Modstand. Ja, man har endog gjort hans paa 50aarig Iagttagelse baserede Anskuelser latterlige. Ligeledes er hans Bemærkninger om Trækkets Retning og Træk efter Alder og Køn langtfra anerkendt paa ethvert Punkt. Efter Gätkes Død (1896) staaer Sagen nu saaledes, at alle Landes Ornithologer fordrede en objektiv Genundersøgelse af Gätkes Paastande paa Stedet. Men denne er indtil vore Dage stadig ikke sket. Hvis man venter en lille Tid endnu, vil den aldrig kunne ske; thi da er den ikke mere mulig, som den allerede nu er vanskelig. Men ikke alene ved Iagttagelse maa man revidere dem, men frem for alt ogsaa ved Eksperimenter. Fuglestationen Rossitten har allerede nu skaffet et yderst værdifuldt, nøjagtigt Materiale til Bedømmelse af disse Spørgsmaal, uden dog at have løst Problemet. Helgolands Fuglekendere vil f. Eks. ikke lade Rossittens Eksperiment om Kragernes Flyvehastighed gælde, fordi de er fast overtydet om, at Kragerne flyver meget hurtigere over Havet end over det sikre Land. Helgoland har jo overhovedet saa ejendommelige Forhold, at de her vundne Anskuelser kun her kan blive undersøgt igen. Saaledes vilde vel Forsøg med Synsviden, saa overmaade vigtig for Gätkes Argumenter vedrørende Trækkets Højde, her ved Luftens store Klarhed og Helgolændernes bevislig utrolig skarpe Øjne, give et ganske andet Resultat, end paa Fastlandet. Man maatte i det Øjemed have Drager, eventuelt smaa Balloner og meget lange Reb, som de meteorologiske Stationer bruger dem. Det vilde dog — som man passende kunde bemærke ved denne Lejlighed — være overordentlig vigtigt her ved Hjælp af saadanne Instrumenter regelmæssigt at udforske de øvre Luftlag! Ogsaa ellers vilde man ved alvorlig Anstrengelse — forudsat den tilstrækkelige Hjælp — sluttelig ved Eksperimenter kunne komme Problemerne til Livs.

Først og fremmest er da det storartede Mærkningsforsøg, som blev paabegyndt med megen Energi og velfortjent glimrende Resultat af Dr. Thienemann* fra Rossitten, bestemt til her at give vigtige Oplysninger, som vilde være af den allerstørste Interesse. Man kunde nemlig saa med et Slag sætte den positive Sikkerhed i Stedet for Gätkes Formodninger, der i sin Tid vakte saa uhyre Opsigt blandt Ornithologerne. Man ved allerede om nogle af Rossittens Trækfuglearter med forbløffende Nøjagtighed, hvorledes deres Træk forløber, og en stor Del af Hemmeligheden ved disse Arters Træk er blevet oplyst. Men derved har det ogsaa vist sig, at Rossitten maa have et ganske andet Opland end Helgoland; thi Fuglene ved Rossitten undgaar — det ved vi nu positivt — Nordsøens tyske Bugt. Hvis man saaledes vilde mærke Fugle paa Helgoland, vilde man opnaa ganske andre Resultater, som paa det lykkeligste vilde fuld-stændiggøre Rossittens og sandsynligvis endog skaffe endnu interessantere Oplysninger, alene fordi man her kunde sammenligne Resultaterne med de paa Nordsøen.

* Som bekendt er det H. Chr. C. Mortensen, Viborg, der er Skaberen af Ringmærkningsforsøgene. Red.

tatet af 50aarig Iagttagelsesvirksomhed med Virkeligheden. Ganske vist bliver saadanne Mærkninger paa Helgoland som al anden ornithologisk Virksomhed vanskeligere fra Aar til Aar. Thi for at fange Fuglene hører først og fremmest til, at de slaar sig ned, og det gør de større jagtbare Fugle, som alene kan komme i Betragtning, netop sjældnere og sjældnere. Tidligere, da der endnu blev fanget mere, end der blev skudt, vilde det have været let at faa Snepper, Krager og Drosler i tilstrækkeligt Antal, men nu er det allerede meget vanskeligt. Og har man saa endelig lykkeligt faaet mærket nogle, saa vil Halvdelen af dem blive skudt paa selve Øen, hvis det netop falder ind med daarligt Vejr. Og dog trods alt: Hvis man havde tilstrækkelig Tid og Understøttelse, vilde man dog endnu kunne opnaa meget. —

Paa Helgoland forekommer, som allerede omtalt, undertiden utrolige Undtagelsestilfælde, som er af største Interesse for Biologien. At Skovsnepperne her sidder i Klippehuller, at Vandrikser og Steppehøns kan gribes paa Vejene med Hænderne, er Ting, som kun forekommer paa Helgoland. Desværre har man endnu stadig undladt at fasttrylle saadanne Oprin paa den fotografiske Plade. Derfor, og ogsaa fordi der her overordentlig ofte frembyder sig sjældne Lejligheder, maatte en Ornitholog her foretage Optagelser af Fugle saa vidt muligt med dertil egnede moderne Apparater.

Endelig vilde ogsaa Nordsømuseumet, i hvilket den prægtige Fuglesamling staar, fordre rigeligt Arbejde, meget mere end den nuværende Ledelse paa Grund af en Mængde andre Arbejder nogensinde kunde overkomme. Siden Gätkes Død har man holdt Fuglesamlingen i dadelfri Stand og udvidet den i betydelig Grad ved Køb. Men den kan ikke blive systematisk fuldstændiggjort, før den bliver nøje katalogiseret. Desuden maatte der anlægges en Skindsamling efter videnskabelige Principer til nærmere Detailstudium af Racer (og følgelig altsaa Fuglenes Herkomst), Fjerbeklædning og Overgangsdrakter. Begyndelsen er forøvrigt allerede gjort. Frem for alt skal ogsaa enkelte af Gätkes Bevisseksemplarer, om hvis korrekte Bestemmelse andre Ornithologer har tvivlet, gennemgaa en Efterprøve, og overhovedet skal der foretages en Sigtning af tvivlsomme Data fra Gätkes Bog.

Ved saadan Anerkendelse, Udnyttelse og Fortsættelse af Gätkes Livsværk vil man gøre det højtansete »Vogelwarte Helgoland«s Navn større Ære, end naar man kritikløs bøjer sig for hans Autoritet, og antager, at han er ufejlbar og intet har efterladt til sine Efterkommere at udrette.

Men endnu er ikke nævnt alle de Opgaver, som der kunde være at løse paa Helgoland. Der aabner sig her løkkende Udsigter: Helgoland som Nordsøens ornithologiske »Centrale«. Det giver sig egentlig af sig selv: vil man forstaa, hvilken Rolle Helgoland spiller, maa man i Forvejen desuden studere hele Nordsøens og de tilstødende Landes Fugleliv.

Først vil Iagttagelser paa det aabne Hav være en paa-trængende Nødvendighed. Hvor bliver de Millioner af, som paa Helgoland flagrer om Fyrtaarnet og ved deres Skrig ødelægger Folks Søvn, hvor er de paa deres Træk over Havet? Det er et Spørgsmaal, som det snart er paa høje Tid at faa løst.

Det vilde være et let Stykke Arbejde at udføre Ringmærkningen i meget stor Maalestok, naar man sejlede et Par Sømil over til de frisiske Øer og der forsynede de næsten flyvefærdige Maage-, Terne- og Vadfugleunger med de fjerlette Aluminiumsringe. Eller man kunde maaske ogsaa der fange Strandfuglene paa Fladvandet med Net — man kunde da gøre et Forsøg. Hvis man vilde anvende en større Pengesum derpaa, vilde det være let at mærke Ænder i Fuglekøjerne*; de vilde egne sig ganske fortræffeligt til dette Eksperiment, som langtrækkende og jagtbare, meget efterstræbte Fugle.

En umaadelig interessant Opgave vilde det ogsaa være om Vinteren at foretage Farter langs Kysten paa Statens Tjenestefartøjer, for paa en vis Maade at holde en Folketælling blandt de overvintrende Fugle, eller med andre Ord: at fastslaa, hvilken Rolle den tyske Nordsø med sine Kyster og Øer spiller som Overvintringskvarter for nordiske Svømmefugle. Hidtil har man ikke vidst mere derom, end hvad lejlighedsvis Stikprøver fra enkelte Steder kan give.

Men til Slut maa en vigtig Opgave ikke blive glemmt, nemlig den ethiske Side! De mægtige Indtryk, som Fugletrækket paa Helgoland giver, kan ansøre mange hidtil ligegyldige Mennesker til Kærlighed til Naturen og Dyrene, naar Interessen først er bleven vakt gennem Ord og Skrift. Derfor maa Publikum ogsaa erfare om Forskningerne, alene for at det kan lære ved Iagttagelse og Tilbage-sendelse af muligvis fundne Ringe at understøtte Videnskaben. I det Øjemed er nogle Beretninger om interessante Resultater, Opraab eller Naturskildringer til Dagspressen og frem for alt Sportsliteraturen fra Tid til anden nødvendige, ikke alene i vort eget Land, men ogsaa om muligt i Skandinavien, Frankrig og England; vore Trækfugle drager jo i Løbet af faa Dage gennem det halve Europa. At et saadant Kulturarbejde ikke forbliver uden smukke Frugter, derpaa har vi i vor Tid allerede Eksempler nok.

Saa vel Tysklands som Udlandets Ornithologer har Ret til at forlange Regnskab og Beretning fra Tysklands berømteste Iagttagelsesstation. Maatte nu ogsaa denne Beretning finde den Paaagtelse og Opmærksomhed, som Sagen fortjener.

* Som bekendt er der med fortrinligt Resultat gjort Forsøg hermed af H. Chr. C. Mortensen.

IAGTTAGELSER OVER MURSEJLEREN (CYPSELUS APUS).
AF KARL BERTRAM, KAISERSLAUTERN.

(Ornithologische Monatsschrift. 1906. Nr. 5 & 6.)

Oversat og noget forkortet af A. CHRISTIANI.

Blandt de pfalziske Ynglefugle, der i de sidste Aartier er tiltaget i Antal, maa i første Række nævnes Mursejler og Stær. Sejlerne har i den senere Tid ogsaa taget vore Landsbyer i Besiddelse og udbreder sig stadigt mere og mere. I de større Byer, navnlig i Fabriksbyerne Kaiserslautern og Ludwigshafen yngler Sejlerne i Mængder; her findes talrige Bygninger, som afgiver gode Redesteder, i upudset Murværk, under Vinduer, i Murhuller og bag Tagrendernes Træforskalling. I mange af de mest foretrukne Gavle findes hele Ynglekolonier. Mere end nogen anden Fugleart — Spurven ikke fraregnet — passer Mursejleren med sin mørke Dragt, sin utæmmede Flugt, sit lidenskabelige Skrig og sin evindelige Uro ind i den moderne Fabriksbys Milieu. Der er intet i disse urolige Bybeboeres Færd, der leder Tanken hen paa Forstue- eller Bysvalens idylliske Landsbytilværelse, og det er maaske ikke med Urette, at man har lagt noget af Ansvaret for Svalerens Aftagen i Byerne over paa de støjende og paatrængende Sejlere.

I Landsbyer og smaa Købstæder plejer Mursejleren at yngle i Kirketaarne, og først efterhaanden som Kolonien bliver større, tager den andre Bygninger og i Nødsfald Stærekasser i Brug. I Wolfstein rugede det første Par i 1894 i den protestantiske Kirkes Taarn; i 1903 var der 4 Par, i 1904 6 Par og i 1905 vist 7 Par, som rugede i Kirketaarnet og i et nærliggende Bryggeris upudsede Mur.

De Wolfsteiner Mursejlere har den onde Skæbne, at de hvert Aar paany maa tilkæmpe sig deres Redepladser fra Stære og Spurve. Særligt omstridt er Redepladserne under Kirketaarnets Tag og i dets højeste Murhuller. Liebhaverne til disse Pladser indfinder sig efterhaanden; Graaspurvene bor i Hullerne i den kolde Aarstid, og begynder i de smukke Marts- og April dage at indrette sig et Hjem her; uden nævneværdig Modgang bor de her indtil sidste Halvdel af April, hvor Stærene kommer og meget eftertrykkeligt gør deres formentlige Ejendomsret gældende og efter haarde Kampe sætter Spurvvene paa Porten. Men ej heller Stærene faar Lov til at beholde Herlighederne ret længe, thi i Begyndelsen af Maj indfinder Sejlerne sig, sætter sig uden videre i Besiddelse af de Redepladser, som Stærene saa møjsommeligt har tilkæmpet sig, og tvinger dem til at forlade den færdigbyggede Rede, som undertiden allerede indeholder Æg; i disse Kampe stifter Stærene et ubehageligt Bekendtskab med Sejlernes skarpe Kløer. Det er værd at lægge Mærke til, at Stærene, der saa eftertrykkeligt er i Stand til at fordrive Spurvvene, temmelig hurtigt rømmer Valpladsen for Sejlerne; Sejherrerne faar imidlertid snart nye Modstandere i Spurvvene, der atter trænger sig frem, efter at Stærene er slaaet af Marken. Sejlerne synes ganske vist ikke at være saa ømtaalelige overfor Spurvvenes umiddelbare

Naboskab, som Stærerne er, og i visse Tilfælde har de to Arter opfødt deres Unger ganske tæt ved hinanden. Ikke desto mindre kæmper Mursejler og Spurve ofte en forbitret Strid, især naar de skal bruge den samme Indgangsaa bning til deres Reder. Jeg har ofte iagttaget, hvorledes en Spurvehan har siddet og kvidret paa et Tag eller en Urviser og der ganske uventet er blevet angrebet og forfulgt af en Mursejler, og omvendt har jeg ogsaa set Spurve støde efter Sejlerne, der dog altid let undgaar et saadant Angreb. Lykkes det Sejleren at overraske sin Modstander i Indgangsaa bningen til Reden, saa farer den lynsnart imod Spurven, og klamrer sig fast til denne, og de to Kæmpende falder da lodret ned langs Ydersiden af Taarnet, til de næsten har naaet Jorden. I disse Tvekampe synes Spurvvene altid at trække det korte Straa.

Sejlerne ankommer om Foraaret i Slutningen af April eller Begyndelsen af Maj og drager atter bort i Slutningen af Juli eller Begyndelsen af August.

Mærkværdigt nok lader Sejlerne ofte hengaa en ret lang Tid efter deres Ankomst, inden de skrider til Forplantning; det er mig ikke muligt at se nogen indlysende Grund hertil. Maaske er Hannerne meget i Overtal, og deres lidenskabelige Kampe om Hunnerne forhaler maaske Tidspunktet for Æglægningen. Faktisk er det, at Æglægningen i visse Tilfælde ikke finder Sted før i Juli Maaned.

Det er næsten overflødigt at beskrive selve Reden; ofte benyttes den samme Fordybning Aar efter Aar, uden at den bliver forsynet med nye Redematerialer; hertil bruges de Straa og Trævler, som Stære og Spurve har samlet sammen. Derimod bliver Reden hvert Aar forsynet med nyt Overtræk af Spyt. Medens Hunnen — eller Hannen — ruger, er den næppe rolig et eneste Minut, og der findes vist ikke nogen Fugleart, der i den Grad er plaget af forskelligartet Utøj som denne Luftens Behersker; den maa ustandselig skutte og klø sig, og stadig har den sit lille Næb i søgende Bevægelse — man kommer til at føle en inderlig Medlidenhed med det ulykkelige Dyr, som under saadanne Forhold i time- og dagvis maa udholde Tilværelsen under et glohedt Tag. Blandt de større Snyltere er Lusefluer af Slægten *Crataerhina* — vist *Cr. pallida* (*oliv.*) — særlig hyppige. I Løbet af de tre Maaneder, i hvilke Sejlerne opholder sig her, bliver disse robuste Snyltere halv saa store som en Ært og er paa Grund af deres Størrelse en frygtelig Plage. Den 17 Juli 1903 hentede jeg en halvvoxsen Unge ned fra Taarnet og befriede den for ikke mindre end 30—32 saadanne Blodsugere. De sætter sig paa alle Dele af deres Vært dyrs Legeme og bevæger sig her med stor Hurtighed og Stedkendskab; de forstaar ogsaa udmærket godt at klamre sig fast paa Fjerene og ligeledes paa Klæder. Det er et ejendommeligt Syn at se disse letbenede Plageaander kravle omkring paa Æggene, som om de knap kunde afvente det Øjeblik, hvor deres Ofre kommer til Verden. Iøvrigt tror jeg at have bemærket, at Ungerne bliver skaanet i den første Tid, efter at de er krøbet ud af

Ægget. og at de først bliver angrebet af Snylterne, naar de begynder at faa Fjer.

End ikke, naar Mursejleren ligger paa Reden, tøjler den sit støjende Væsen; saasnaart en Artsfælle flyver forbi Indgangshullet til Reden, tilraabes der den straks et skingrende »Skrie, Skrie» og naar en Sejler flyver ind til sin rugende Mage, bliver den modtaget paa samme Maade, og Parring fuldbyrdes under stærke Skrig af begge Fugle; derpaa ligger de begge stumme i længere Tid kun optagne af at fange Snyltere, ved hvilket Arbejde de hjælper hinanden.

Det Mørke, der hersker i Taarnets Indre, tillader Iagttageren at nærme sig Reden uden at foraarsage megen Forstyrrelse; den Smule Lys, der trænger ind gennem Indgangshullet og andre Sprækker, forslaar knapt til at oplyse Redens Omgivelser. Til stærkere Belysning plejede jeg at anvende en elektrisk Lommelampe, da Brugen af Tændstikker forbød sig selv paa Grund af Brandfaren ved den store Mængde af sammenhobede Redematerialer. Overfor Iagttageren viste Sejlerne en paafaldende Tryghed, som vel maa tilskrives deres fuldstændige Ukendskab med Mennesket. I Virkeligheden er det jo ogsaa ret sjældent, at Menneskets og Mursejlerens Veje krydses, og Fuglen lever som en Fremmed iblandt os, skønt den bor i vore Bygninger. Medens Hunnen ruger eller ligger paa Ungerne, finder den sig roligt i enhver lettere Berøring, og holder man Haanden hen foran den, snapper den blot uroligt efter denne eller tager en Finger i sit store Gab; kun naar Fuglen ser sig indesluttet fra to Sider, stormer den mod Udgangen. Overfor Støj er Sejleren langt mere ømfindtig; ganske vist skræmmes den ikke af Kirkeklokkernes haarde Slag, men en fremmed uvant Lyd er ofte Aarsag til dens Flugt; en Gang faldt saaledes mit Uhr ud af Lommen og ned paa en Skiferplade og skræmmede derved Hunnen af Reden, skønt den flere Minutter havde fundet sig i, at jeg rørte ved den. Jeg var bange for at have forstyrret den i Rugningen, men den vendte dog tilbage.

Hvor forskellig fra Sejlerens elegante Bevægelser i Luften er ikke dens Færd ved Reden! Medens den i Luften daglig gennemfarer Hundreder af Kilometer, maa den ved Reden anstrænge sig af yderste Evne for møjsommeligt at tilbagelægge den korte Afstand fra Indgangshullet til Reden. Ingensinde viser det krybdyragtige i Fuglenes Væsen sig saa aabenbart, som naar Mursejleren krybende bevæger sig fremad — end ikke i Vendehalsens Forvridninger og mærkelige Drejninger; denne bedste Flyver af alle vore Landfugle har ganske afgjort noget af et Krybdyr i sin Holdning og sine Bevægelser ved Reden.

IAGTTAGELSER FRA AARET 1904.

I dette Aar rugede i Kirketaarnet i Wolfstein to Par Mursejlere, som i det følgende er betegnet *a* og *b*, og to Par Spurve.

16 Maj. Der er endnu intet Tegn paa, at Fuglene er begyndt paa at yngle.

24 Maj Kl. 4—5 Em. I Parret *a*'s Rede ligger et Æg; derimod er der intet Spor af nogen Rede *b*. Stærene er begyndt at bygge Rede, efter at deres første Kuld 20 Maj er fløjet af Reden i den nye Skole. Begge Sejlerne er til Stede og tumler om i Stærenes Straa. De næbbes og renser deres Fjer og finder sig roligt i min Nærværelse.

24 Maj Kl. 7²⁵—8⁴⁵ Em. Lidt efter Kl. 7³⁰ kommer en Stær ind i Reden og pusler derinde, idet den piber sagte; efter et Minuts Forløb flyver den ud, men sidder endnu længe pibende paa Taget nærved Indgangsaaeningen. Man hører de forbiffyende Sejleres høje Skrig. Kl. 7³⁷ kommer en Sejler ind i Reden *a* og gør Toilette. 12 Minutter efter kommer Magen og bliver hjerteligt modtaget; de lægger sig lige over for hinanden, Ansigt til Ansigt, og skriger. Kl. 8 forlader den sidst ankomne atter Reden, hvorpaa den anden — vel Hunnen — lægger sig paa Ægget. Kl. 8²⁶ flyver en Sejler ind i Reden *b*; den forholder sig roligt, og kun naar Skrigene uden for lyder ganske nær, svarer den sagte. Kl. 8³² kommer Hannen *a* og kryber ind til Hunnen i Reden; de skriger en Tid lang, næbbes og bliver saa rolige. Da jeg Kl. 8⁴⁵ belyste dem (dette fandt de sig gerne i, kun gjorde de stødvis Bevægelser med Hovedet henimod Lampen), laa de ved Siden af hinanden paa den Maade, at den enes Hoved laa ved den andens Hale; dette er en Stilling, i hvilken man hyppigt ser dem. Den ene af Parret *b*'s Fugle har atter fjernet sig. Fra Gaden bemærkede jeg senere, at den forsøgte at flyve ind, men til Slut opgav dette og søgte sig en anden Soveplads.

5 Juni. *a* Det ene Æg ligger der endnu.

b De gamle Fugle ses ikke, derimod findes en fuldstændig færdig og overklistret Rede med et Æg. Stærene er forsvundne.

11 Juni. *a* Reden er tom; jeg opdagede intet Spor af Ægget.

b Hunnen ruger paa to Æg; den lader sig roligt belyse og berøre.

27 Juni. *a* Hunnen ruger paa to Æg.

b Hunnen ligger paa Ungerne, som er fuldstændig nøgne. Paa de Steder, hvor de første Fjerposer vil trænge igennem, viser der sig sorte Punkter. Ungerne er vistnok komne frem 23 Juni. Den Gamle gaar først af Reden, da jeg holder Lommelampen tæt op under Øjnene paa den. I den gamle Stærrede har en Spur bygget; Hunnen ruger paa 7 Æg.

2 Juli Kl. 8 Em. *a* Endnu rugende; begge de Gamle paa Reden.

b Ungerne pippet; Fjerposerne er ved at stikke igennem. Øjnene er endnu helt lukkede. Spurveungerne er komne frem. Pippet.

3 Juli Kl. 6—8 Fm. *a* Hunnen paa Reden. Den lader sig berøre og leger med min Haand, som jeg holder hen til den.

b Ungerne pippet af og til. Hunnen flygter bort, da mit Uhr falder fra mig. Paa Halsen og Gumpen sidder nogle Lusefluer.

Ungerne viser ingen Tegn paa, at de føler Smerte. I Spurvereden er der nu kun 3 Unger, som skrigger frygteligt efter Føde; 2 af de andre ligger døde ved Indgangshullet; de Gamle har forladt dem af ubekendte Grunde, der muligvis staar i Forbindelse med mine Forstyrrelser.

3 Juli Kl. 2³⁰—3²⁰ Em. *a* Hunnen ruger videre; da jeg igen træder derhen, flyver den bort. Flere af de omtalte Parasiter kravler over Æggene.

b De Gamle fodrer; jeg tager for første Gang en Foderbolle¹ fra en af de fodrende Gamle.

3 Juli Kl. 5¹⁵—6⁴⁵ Em. *a* Hunnen paa Reden; lader sig klø.

b Ungerne pipper noget kraftigere. Naar de bydende forlanger Føde, ligner deres Stemme allerede de Gamles Skrig.

6 Juli Kl. 7¹⁵—9¹⁵ Em. *a* Ruger endnu; Æggene ser meget mørke ud.

b Spurveungerne er alle døde og udbreder en afskyelig Lugt. Jeg renser Redestedet. Sejlerungerne er endnu blinde; for første Gang jagttager jeg hos dem de heftige Slag med Vingerne, som, fremkaldt ved Berøring eller Støj, er ejendommelige for dem, lige til de trækker bort; i de sidste Dage før deres første Flyvetur, reagerer de ogsaa med denne karakteristiske Bevægelse overfor Støj, der trænger op fra Gaden f. Eks. Vognrummel, Piskeknald og Støj af Børn, der gaar fra Skole. Kvarterslagene, der i saa umiddelbar Nærhed af Uhrene lyder pludseligt og stærkt, faar dem til at fare let sammen. Ved Klokkeringning farer de i Begyndelsen stærkt sammen, men det taber sig snart. Jeg begik denne Aften en Fejl, der blev skæbnsvanger for begge Kuldene; jeg blev nemlig for længe der oppe, da jeg absolut vilde have en Foderbolle til; en saadan — fra denne sene Tid paa Dagen — vilde afgive et særligt godt Materiale. 3 Gange efter Kl. 9 viste en af de Gamle af Parret *b* sig ved Indgangsaaabningen, men hver Gang fløj den bort igen, aabenbart fordi jeg var der endnu. Kl. 9¹⁵, da det næsten var helt mørkt, gik jeg ned. Parret *a* laa paa de stærkt rugede Æg.

9 Juli Kl. 7¹⁵—8²⁰ Em. *a* Ungerne er komne frem. De er vistnok ruget ud Dagen før². Æggeskallerne ligger udenfor Reden; Hunnen paa Reden.

¹ Fremgangsmaaden herved er ganske simpel. Man maa gribe rask til med den ene Haand, saa at det mod Reden krybende Dyr ser sig fuldstændigt fanget, hvorpaa det i sin Skræk uden videre lader Foderbollen (af Størrelse som en middelstor Hasselnød) falde i den anden Haand, som man holder under. Hele Foderbollen, med sit Indhold af — for største Delen endnu levende — Dyr er omgivet af en slimet Hinde, og falder ikke fra hinanden. Bollerne har jeg opbevaret i en medbragt Flaske med vid Hals og indeholdende fortyndet Sprit. Paa Etiketten har jeg angivet Dag og Time. Det saaledes samlede Materiale vil blive gjort tilgængeligt for videnskabelig Bearbejdelse. Forf.

² Naar man ser hen til saadanne Eksempler paa sene Kuld, kan man ikke undres over, at der undertiden findes Unger i Slutningen af August af første og eneste Kuld, og jeg kan derfor ikke tiltræde den af Frih. v. Besserer (Verhandlungen der Ornith. Ges. in Bayern. Bind 5 Side 103) fremsatte Formodning, at saadanne Unger muligt er af andet Kuld. Forf.

b Der er kun en Unge i Reden. Da jeg rører ved den, farer den op og skriger voldsomt efter Føde. Det er mig straks paafaldende, at den ikke har udviklet sig siden 6 Juli. Den er ogsaa helt kold at føle paa, saa jeg antager, at de Gamle har ladet den i Stikken siden hin skæbnsvangre Aften. Med Lommelampen gennem søger jeg alle Kroge i Nærheden af Reden for at finde den anden Unge, men jeg kan ikke se den. Jeg tænker mig da, at den er faldet ned og finder den ogsaa paa Gulvet under Tagbjælkerne paa noget op-hobet Grus og Redemateriale; her ligger den som livløs — den er ogsaa faldet ned fra ca. 4 m. Højde. Idet jeg berører den, løfter den Hovedet lidt, men er ikke i Stand til at give nogen Lyd fra sig, og den er ganske kold. Jeg tager den op for at lægge den tilbage i Reden. Ved Sammenligning mellem de to Unger ser jeg, at den nedstyrtede er noget tilbage i Udvikling for den anden. De ynkkelige Skrig, som nu opløftes, fylder mig med dyb Medlidenhed, og min Skyldbevidsthed faar mig til at rødme. En Gang tager den kraftigste Unge hele Hovedet af den svage i sit Gab og prøver med vild Begærlighed paa sluge det. Idet jeg gaar bort, kaster jeg et Blik paa Hunnen *a*, som ligger fast paa sine Unger, og i samme Øjeblik er jeg klar over, at her aabner sig en Udvej til at redde de forældreløse, halvdøde Unger. Jeg opsætter dog Forsøget til næste Morgen for at se, om Forældrene virkelig ikke vilde flyve ind i deres Rede. I Skumringen plejer Sejlerne hver Aften at jage efter hinanden med høje Skrig, og først henad Kl. 9 — i de korteste Nætter endogsaa efter Kl. 9 — at opsøge deres Sovepladser. Efter at alle Dyrene var fløjne ind denne Aften, saa jeg endnu et Par, som jeg antog var Forældrene til det forladte Kuld. Flere Gange fløj de ganske nær forbi Indgangshullet til Reden, men gjorde ikke Tegn til at flyve ind. Kl. 9¹⁵ fløj de lige efter hinanden ind i et Murhul over en Uhrskive, hvor et andet Par med næsten voksne Unger boede. Dette Par var fløjet ind lidt før Kl. 9 og forsvarede nu Indgangen mod de to andre. Efter flere Minutters Skrigen fløj sidstnævnte Par bort Kl. 9²⁰ og vendte ikke mere tilbage til Taarnet; det var da næsten helt mørkt.

10 Juli Kl. 7³⁰—10 Fm. Ungerne af Kuld *b* ligger i Reden kolde og endnu mere udmattede end den foregaaende Aften. De gaber kun ganske mat og løfter knap Hovederne. Der er intet Utøj at se paa dem. Parret *a* fodrer; Hunnen flyver netop bort og kommer efter et Kvarters Forløb tilbage med fyldt Kro. Efter at have fodret Ungerne lægger den sig over dem; jeg sætter nu en af de forladte Unger derover. Den ligger som livløs i min Haand — i 3 Dage og 4 Nætter har den savnet Føde og moderlig Varme. Jeg skubber det udsultede Væsen ind under Hunnen, der føler sig ilde til Mode ved denne uhyggeligt kolde Gæst; den vender og drejer sig til højre og venstre og beføler den fremmede Unge fra alle Sider. Med en Energi, som jeg ikke havde tiltroet Ungen, skubber denne sig dybere ind i Reden og indretter sig hyggeligt. Det er næsten ikke til at beskrive, hvorledes den halvdøde Unge paa en

Gang fik Liv, da den følte Varmen fra den fremmede Moderfugl; næppe var den bleven lidt opvarmet, før den skreg frygteligt efter Føde. Den gamle Fugl kunde knapt værgе sig imod det udsultede Kræ, der angreb baade dens Hoved og Fjer. Jeg hentede nu den anden Unge derhen, og den samme Scene gentog sig; Hunnen holdt dog ud i Reden trods alle Angreb af Skiftingene. Kl. 9⁰⁵ kommer Hannen hjem med fyldt Kro, den er øjensynligt forbavset over Forandringen i dens Bolig; da den kryber ind i Reden, anfalder de fremmede Unger den med vildt Begær. Hunnen flyver imidlertid bort; medens Hannen fodrer, bemærker jeg til min Forundring, at den skubber Skiftingene til Side eller rettere undgaar deres Angreb og fodrer sine egne Unger; disse lider mest ved de Fremmedes rasende Opførsel, der maa opfattes som en sidste Opblussen af Kræfterne, thi knapt er et saadant Udbrud forbi, før de igen ligger som døde. Da Hannen har fodret, lægger den sig ikke paa Ungerne, men tager Plads ved Siden af Reden aabenbart i den Hensigt at afvente Hunnens Tilbagekomst; da denne lader vente paa sig, flyver Hannen bort Kl. 9³⁰. Hunnen flyver ind Kl. 9⁴⁵; ligesom Hannen fodrer den sine egne Unger, idet den paa lignende Maade værges sig imod de Underskudtes Paatrængenhed; derpaa lægger den sig over Ungerne. Ved enhver Bevægelse af Hunnen farer de to for-sultne Dyr's Svælg i Vejret med en svag Jamren. Kl. 10 maa jeg afbryde mine lagttagelser.

16 Juli i Kl. 9³⁰—10⁴⁵ Fm. Allerede paa Stigen, der fører op i Taarnet, hører jeg Ungernes Pippet og glæder mig over, at de ikke er forladt. Stærkt spændt træder jeg hen til Reden og ser, at begge mine Plejebørn ligger og breder sig i Reden. De har udviklet sig godt, men er paa dette Stadium ret grimme, og man genkender knapt Luftens pragtfulde Sejlere i disse Klumper. Mellem de to velnærede Unger trænger en stærk Pippet og Jamren sig frem, og til Slut stikker ogsaa et Hoved frem paa en lang Hals. Den anden Unge af det retmæssige Kuld er derimod ikke til at se, og først en nøjere Undersøgelse af Redens Indre giver det Resultat, at den ligger fuldstændigt fladtrykt og udtørret paa Bunden af Reden. Disse lagttagelser tyder paa, at Fremtidsudsigterne for den endnu levende Unge af det retmæssige Kuld er temmelig daarlige, og dette bekræftes yderligere, da en af de Gamle kommer med Foder; til Trods for, at dens egen Unge skreg gudsjammerligt og spærrede Næbbet højt op, skubbede den Gamle denne til Side og fodrede Plejebørnene, som nu knapt gad kæmpe om Forraugen. Jeg sluttede heraf, at Ungen fra det retmæssige Kuld allerede i nogle Dage var bleven forsømt. Den havde ogsaa kun udviklet sig lidt siden 10 Juli, og den syntes at være Dødens sikre Bytte. Jeg mente alligevel ikke at burde gribe ind og gøre Ende paa dens Lidelser. To Gange til saa jeg de Gamle fodre uden at tage Notits af deres egen Unge.

16 Juli i Kl. 11³⁰—12 Fm. Der fodres ikke; den ulykkelige Unge jamrer sig uafsladeligt.

19 Juli i Kl. 5—6¹⁵ Em. Nu er der kun de to underskudte

Unger tilbage og intet Spor af Ungerne af det retmæssige Kuld. Jeg søger forgæves efter dem i alle Kroge og paa Gulvet under Bjælkerne. Der fodres to Gange. Jeg har ikke Mod til at tage en Foderbolle, da jeg ikke vil forstyrre de Gamle. Ved Berøring eller stærk Støj (Hosten, Rømmen, Klappen i Hænderne) slaar Ungerne heftigt med Vingerne, muligvis for at skræmme den formodede Fjende.

23 Juli. I Aften talte jeg ca. 12 Sejlere. Natten til den 24 trækker de alle bort undtagen det Par, jeg iagttager, og dettes endnu ikke flyvefærdige Plejebørn.

26 Juli Kl. 8 Em. Begge de Gamle i Reden.

28 Juli Kl. 9³⁰—10³⁰ Fm. Det er regnfuldt og koldt; begge de Gamle ligger i Reden ved Siden af Ungerne. Disse har nu — overfladisk set — samme Skikkelse og Udseende som de Gamle. Det ser morsomt ud, naar Gamle og Unge sidder sammen i Reden og da stikker alle 8 Vinger lodret i Vejret imellem hverandre; dette gør de ofte. I Dag ser jeg Hannen for sidste Gang, en af de følgende Dage trækker den bort og lader Hunnen alene med Ungerne.

2 August Kl. 9 Fm. Ungerne er fuldstændigt udvoksede. Den svageste af dem ligger i Reden, den anden helt ude ved Udgangen. De rækker og strækker sig hyppigt og pusler med Næbbet i Fjerene. Ekskrementerne ligger omkring Reden paa de Steder, hvor Ungerne har ladet dem falde. Jeg har ikke iagttaget, at Sejlerne — saa lidt som mange andre Fugle, der ruger i Mørke — bortfjerner disse.

6 August Kl. 8 Em. Ungerne ligger tæt op til hinanden; da jeg tænder Lys, slaar de heftigt med Vingerne, saa at de ved Stødet bliver slynget et lille Stykke fremad.

8 August Kl. 7³⁰ Fm. Det regner. Hunnen i Reden hos Ungerne.

Kl. 7 Em. Hunnen jager sammen med Forstuesvaler. I disse Dage bliver Svalerne en eller flere Gange dagligt jaget af en Lærkefalk (*Falco subbuteo*), undertiden af to. Naar Falken jager ene, omsværmer Svalerne den i respektfuld Afstand — Sejlerhunnen er den næsten altid nærmest; naar Falkene jager samtidigt, forsvinder alle Svalerne øjeblikkeligt.

9 August Kl. 10—10³⁰. Begge Ungerne ligger ved Udgangen og betragter Færdslen paa Gaden. Undertiden spærrer de Næbbet op, som om de gabede; de klør ogsaa hinanden og synes herved at hjælpe hinanden med at bekæmpe Snylterne. Man har tidligere betragtet denne gensidige Kradsen som Kærtegn, men det er dog vist ikke rigtigt. Overfor alt, hvad der fra Omverdenen tiltrækker sig deres Opmærksomhed — enten det sker gennem Øjet eller Øret — reagerer de paa samme Maade; de drejer samtidigt Hovederne efter en Svale, der farer dem forbi, eller en Vogn, der kører paa Gaden, og ved Støj farer de sammen paa samme Maade.

Kl. 11. Hunnen efter Lærkefalken.

Kl. 6 Em. Hunnen flyver ind og fodrer.

10 August. I Løbet af Dagen flyver Hunnen flere Gange ind.

Kl. 8 Em. ser jeg alle tre i Reden.

11 August Kl. 11³⁰ Fm. Der er kun en Unge i Reden, formentlig den svagest udviklede. Hverken i Dag eller de følgende Dage ser jeg noget til den anden Unge, som aabenbart er trukket bort.

Kl. 3²⁰ flyver Hunnen ind, men kommer straks efter ud igen. Kl. 7 flyver ♀ ind i Redehullet.

Kl. 7⁴⁵ befinder Ungen sig i Reden, medens den gamle Hun jager sammen med Svaler.

12 August Kl. 7³⁰ Fm. Ungen ligger tæt ved Udgangen. Kl. 8 Em. Hunnen og Ungen i Reden. Da jeg kommer, flyver Hunnen ud, men vender straks tilbage.

13 August Kl. 11⁴⁵ Fm. Reden er tom. Afrejsen maa have fundet Sted om Natten, thi om Morgenen er ingen Sejler at se. Omtrent et Dusin Lusefluer løber omkring i Reden, jeg fanger nogle af dem og sætter dem i Spiritus.

Af de to Unger, om hvis Skæbne jeg har fortalt, fløj den ene først ud efter omtrent 51 Døgn's Forløb og den anden efter ca. 48 Døgn. Sammenlignet med normale Forhold betyder dette omtrent 14 Dages Forsinkelse. Det er værd at bemærke, at den første Udflugt fra Reden ogsaa blev den sidste.

ANMELDELSER.

H HASSELGREN: GOTLANDS FÅGLAR.
DERAS FÖREKOMST OCH DRAG UR DERAS BIOLOGI.

(Uppsala 1909.)

Forf., der synes at have et grundigt Kendskab til Gotlands Fuglefauna, giver i det foreliggende Arbejde en Oversigt over samtlige — ialt 225 — paa Øen trufne Fuglearter. Omtalen af de enkelte Arter udgør Hovedparten af Bogens 124 Sider og slutter med flere Smaakapitler bl. a. om gotlandske Fuglenavne og »Några oologiska egendommeligheter från Gotland«. To Arter er aldrig truffet her i Landet, nemlig Murløber (*Tichodroma muraria*) og Karmin-Dompap (*Carpodacus erythrinus*), men iøvrigt opviser Fuglefaunaen paa Øen mange interessante Ejendommeligheder, i Særdeleshed synes der at være Ynglepladser for en Del sjældnere Wade- og Svømmefugle. Bogen viser helt igennem, at der er lagt særlig Vægt paa, og at Forf. nærer en speciel Interesse for Oologien, hvorfor der findes mange gode oologiske Iagttagelser. De fleste Arter faar en ganske kort Omtale, men ved sine mange Iagttagelser bliver Bogen af Interesse for enhver, der vil stifte Bekendtskab med Fuglelivet paa denne langt ude i Østersøen beliggende Ø.

P. JESPERSEN.

ORNITHOLOGISCHE MONATSSCHRIFT.

34. Aargang Nr. 12.

Foruden den i et tidligere Hæfte af »D. O. F.'s« Tidsskrift i Oversættelse gengivne Artikel om Fuglekolonierne paa Langeoog inde-